

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

Zienswijze van de Natuur- en Vogelwacht Schouwen-Duiveland over de ontwerp-vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voor de realisatie van het vakantiepark Brouwerseiland, gesitueerd in de Grevelingen langs de Brouwersdam.

versie 8 oktober 2016

Indeling

	pagina
1. Zienswijze Zeeuwse Milieufederatie	2
2. Algemene opmerkingen	2
3. Massale kustbebouwing in breder perspectief	3
4. Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer en het Natura 2000-beheerplan	4
5. 'Knutsel-natuur'	7
6. Oppervlakte-verlies, mitigatie, compensatie en het arrest Briels	9
Oppervlakte-verlies	9
Mitigatie, compensatie en arrest Briels	13
7. De aanlegfase en vertroebeling	15
8. Vogels	18
9. Zeehonden en vissen	22
10. Cumulatieve effecten	26
11. Procedurele aspecten	26
A. Grote overheidsplannen	26
B. Verlies oppervlakte en kwaliteit	26
C. Flora- en faunawet	27
D. Evenementenvergunning	28

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

1. Zienswijze Zeeuwse Milieufederatie

Onze vereniging is aangesloten bij de Vereniging Zeeuwse Milieufederatie (ZMf). Door de ZMf is op 9 september jl. een zienswijze aangaande de onderhavige ontwerp-vergunning Nb-wet 1998 bij u ingediend, mede namens enkele andere, specifiek vermelde aangesloten natuurorganisaties.

Naast onze hierna volgende zienswijze onderschrijft ook onze vereniging de zienswijze van de ZMf volledig.

Een aantal punten vermeld in de zienswijze van de ZMf komen ook in onze zienswijze aan de orde. Echter, wij zullen hierna niet ingaan op punt 2 van de ZMf-zienswijze, dat gaat over de stikstofdepositie en het PAS-beleid. Voor dit punt sluiten wij geheel aan bij de inbreng van de ZMf hierover.

2. Algemene opmerkingen

De natuurwaarden van de Grevelingen zijn van internationaal belang. Het gebied behoort tot de top van de Nederlandse Natura 2000-gebieden. Voor de beschrijving hiervan verwijzen wij onder andere naar de lange reeks ecologische jaarverslagen van de Grevelingen, uitgebracht door Staatsbosbeheer en opgesteld door het Ecologisch adviesbureau Sandvicensis, en het Natura 2000 Deltawateren ontwerp-beheerplan 2015 – 2021, deelplan Grevelingen, uitgebracht door het ministerie I&M, juni 2015.

De landschaps- en belevingswaarden van de Grevelingen zijn zeer bijzonder. Op veel locaties op en rond dit gebied is nog sprake van ongereptheid en weidsheid, met vergezichten naar een gave, ongestoorde horizon. Dergelijke grootschalige ongestoorde gebieden zijn zeldzaam in ons dicht bevolkte land. Jaarlijks genieten dan ook honderdduizenden mensen - dagtoeristen, lokale bewoners en langs komende automobilisten of fietsers - van de Grevelingen in zijn huidige hoedanigheid.

De landschappelijke samenstelling van de Grevelingen - weidse watervlakten die sterk variëren in diepte, en uitgestrekte, lage en veelal open landgebieden - vormt de basis voor de enorme vogelrijkdom van dit gebied. Vele van deze soorten zijn opgenomen als doelsoort in het desbetreffende Natura 2000 aanwijzingsbesluit en -beheerplan.

Het bestemmingsplan-project Brouwerseiland zal een grote, permanente verstoringbron gaan vormen in het westelijke deel van de Grevelingen, en de hiervoor vermelde natuur- en landschapswaarden in sterke mate aantasten.

In een nu nog open en weids gedeelte langs de Brouwersdam, werkhaven Middelpaalt, wordt gedurende enkele jaren, met veel mechanisch geweld en verstoring, een gebiedsvreemd complex van hoge zandbergen aangelegd met hier tussen en

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

bovenop ca 400 vakantiehuizen, een hotel, winkels, beheergebouwen, loodsen, drijvende gebouwen, 450 ligplaatsen voor plezierboten, watertaxi's en rondvaartboten. Er worden bouwhoogten tot 17 m aangegeven. De verstorende uitstraling van dit dominante vakantiepark op de natuur- en landschapswaarden op de Grevelingen zal wat betreft ruimtelijke omvang meerdere malen de bestemmingsplan-oppervlakte van dit project, zijnde 50 ha, overtreffen.

De algemene Natura 2000 Kernopgave voor de Deltawateren, en dus de Grevelingen betreft de *Opgave landschappelijke samenhang en interne compleetheid*. Nader uitgeschreven houdt dat in: *'Behoud of herstel ruimtelijke samenhang diep water, kreken, geulen, ondiep water, platen, kwelders of schorren, stranden en bijbehorende erosieprocessen. Behoud openheid, rust en donkerte, Voor vogels betekent dit voldoende rust en ruimte om te foerageren . . .'*

Realisatie van het project Brouwerseiland betekent een ingrijpende, significante aantasting van deze N2000-kernopgave. In dit deel van de Grevelingen zal geen sprake meer zijn van landschappelijk samenhang, openheid, rust, en duisternis. Overigens, toetsing aan deze kernopgave ontbreekt in de onderhavige Passende Beoordeling en ontwerp-vergunning Nb-wet 1998.

Brouwerseiland is enkel bedoeld voor de vrijetijdsbesteding van een zeer beperkte groep mensen. Er is geen sprake van groot maatschappelijk belang of economische noodzaak. Bovendien jaagt dit project de huidige ontwikkeling van leegloop van verouderende vakantieparken en het overaanbod aan vakantiehuizen extra aan; zie hierna.

Bij de nog volgende bestemmingsplanprocedure voor Brouwerseiland zal waarschijnlijk toetsing aan artikel 3.1.6 lid 2 van het Besluit ruimtelijke ordening (de ladder voor duurzame verstedelijking) problematisch worden.

Gezien het voorgaande is onze vereniging tegen de realisatie van het project Brouwerseiland, en dus ook tegen de verlening van de onderhavige ontwerp-vergunning. Hierna geven wij een aantal specifieke bezwaarpunten aan tegen het project Brouwerseiland, c.q. de onderhavige ontwerp-vergunning Nb-wet 1998.

3. Massale kustbebouwing in breder perspectief

Er vindt deze jaren langs de gehele Zeeuwse Noordzeekust op massale wijze ontwikkeling van grootschalige recreatieparken, al of niet in combinatie met een jachthaven, plaats. Hierdoor treedt een groot verlies op aan natuur- en landschapswaarden, die de belangrijkste pijlers onder het 'recreatieproduct kust, c.q. Zeeland' vormen.

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsvd@gmail.com
KVK 40309671

De laatste maanden komt deze ontwikkeling, en de verontrusting van grote aantallen mensen hierover, regelmatig in het landelijke nieuws.

Zo heeft Natuurmonumenten in juni jl. het rapport 'Analyse van recent gerealiseerde bebouwing en nieuwe bouwplannen aan de Nederlandse kust' uitgebracht, waarin schrikbarende aantallen naar voren komen. Naar aanleiding hiervan, en vanwege politieke druk, hebben de GS-colleges van de drie kustprovincies, en de minister van I&M besloten dat, in overleg met de betrokken sectoren, op korte termijn kustvisies, respectievelijk een kustpact opgesteld zullen/zal worden.

In dit verband zouden bestuurders nu een pas op de plaats dienen te maken aangaande lopende procedures.

Zowel natuurorganisaties als vertegenwoordigers van de recreatiesector, verenigd in de Recron, wijzen erop dat er nu al in Zuidwest-Nederland sprake is van een overaanbod aan recreatieparken en – woningen, en aan ligplaatsen in jachthavens. Dit gaat de komende jaren een steeds groter probleem voor de recreatiesector, dus ook de Zeeuwse economie, vormen.

Bestaande parken verouderen en 'lopen leeg', en ook in dure villaparken, zoals Grevelingenhout bij Bruinisse en in Nieuw-Haamstede, staan veel huizen langdurig in de (stille) verkoop.

De Recron heeft specifiek het project Brouwerseiland bestempeld als een verkeerde ontwikkeling.

Nu doorgaan met het ontwikkelen van megaparken als Brouwerseiland in een landschappelijk nog gaaf kustgebied is een vorm van korte termijn politiek zonder oog voor de toekomst. Hierdoor worden straks de problemen van overaanbod, leegloop, leegstand en kwaliteitsverlies van de kust nog veel groter dan dat ze nu reeds zijn.

Voor nieuwbouw en kwaliteitsverbetering van vakantieparken dient het primaire uitgangspunt te zijn; sanering en renovatie van bestaande vakantie-, c.q. woonparken. Zo staat thans aan de Brouwersdam het verouderde vakantiepark Port Zélande te koop. De noodzakelijke sanering en herinrichting hiervan vormt een goed alternatief voor het project Brouwerseiland.

4. Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer en het Natura 2000-beheerplan

Er zijn momenteel enkele omvangrijke en erg belangrijke besluitvormingsprocessen die de natuurwaarden van de gehele Grevelingen betreffen aan de orde. Deze besluitvormingen, en de uitvoering van deze besluiten, dienen eerst afgerond te zijn voordat besloten wordt om de onderhavige Nb-wet vergunning voor Brouwerseiland, en andere noodzakelijke vergunningen en ontheffingen, te verlenen.

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

Eventuele voortijdige realisatie van het project Brouwerseiland zal waarschijnlijk de besluitvorming en uitvoering van deze grootschalige Grevelingen-projecten doorkruisen of in gevaar brengen.

a. Invoering van een mini-getij

Al enkele jaren worden door het ministerie I&M, Rijkswaterstaat, voorbereidingen getroffen, in verband met de Kaderrichtlijn Water, voor de invoering van een mini-getij in de Grevelingen. Dit ter verbetering van de waterkwaliteit van de Grevelingen, en tevens voor het creëren van intergetijde-gebieden als voedselgebieden voor estuariene steltlopers. Dit laatste punt betreft ook Natura 2000 beleid, zoals aangegeven in het Natura 2000 ontwerp-beheerplan Deltawateren 2015 -2021 Algemene deel. (Zowel in de Oosterschelde als de Westerschelde neemt de oppervlakte laag dynamisch intergetijde-gebied al jaren af. Dit, terwijl uitgestrekte, vogelrijke intergetijde-gebieden één van de belangrijkste natuuraspecten van de deltaxwateren vormen.) De invoering van een mini-getij in de Grevelingen wordt beschreven in de in 2014 door het ministerie I&M uitgebrachte Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer. En, er loopt een MER-procedure voor dit omvangrijke en ingrijpende project.

Ervan uitgaande dat de invoering van een mini-getij in de Grevelingen middels een extra opening in de Brouwersdam niet uitgevoerd zal worden in combinatie met een getijdecentrale, vanwege te weinig rendement en te hoge kosten, dient eerst besluitvorming plaats te vinden over waar, en hoe een extra getijsluis in de Brouwersdam aangelegd zal worden. De huidige Middelploot-haven, gelegen naast de huidige spuisluis, lijkt daarbij, gezien het geulenpatroon in de Grevelingen en de Voordelta ter plaatse, een mogelijke locatie te kunnen vormen.

Naast de locatie van een nieuwe spuisluis is er nog een punt van belang aangaande de invoering van een mini-getij versus het project Brouwerseiland.

De voedselrijkdom van het water bepaalt de dichtheid aan bodemdieren in intergetijde-gebieden, en zo ook de aantallen steltlopers die hier zullen foerageren. Het water van de Grevelingen is voedselarm. Er zullen straks waarschijnlijk alleen in het westelijke deel van de Grevelingen, daar waar telkens voedselrijker zeewater binnen komt, goede ontwikkelingsmogelijkheden voor vogelrijk intergetijde-gebied kunnen ontstaan langs flauwe oevers van de voormalige platen en slikken.

Een ultieme voorwaarde hierbij is een open landschap en een ongestoorde omgeving voor de verstoringsgevoelige estuariene steltlopers.

De laatste jaren hebben er al grootschalige recreatieontwikkelingen langs de Brouwersdam plaatsgevonden. Daarbovenop nog eens een mega vakantiepark als het project Brouwerseiland, waar vele honderden mensen zullen verblijven en op allerlei manieren zullen uitzwermen in het westelijke deel van de Grevelingen, betekent dat

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

de ontwikkeling van intergetijde-natuur in de Grevelingen bij voorbaat kansloos zal zijn.

b. Ecologische draagkracht en N2000-doelstellingen

Onder aanvoering van het toenmalige Grevelingschap zijn er de afgelopen tien jaar omvangrijke recreatie-projecten in de Grevelingen uitgevoerd, daarbij de natuurbelangen van de Grevelingen negerend. (Dit is vorige jaar in ambtelijk overleg hierover met de natuurorganisaties ook toegegeven.)

Daarnaast is er al een aantal jaren in de Grevelingen sprake van negatieve aantalsontwikkelingen van een reeks kwalificerende Natura 2000 vogelsoorten, zowel broedvogels als niet-broedvogels. Dit wordt beschreven in het N2000 ontwerp-beheerplan voor de Grevelingen. De achteruitgang van deze vogelpopulaties is nog niet geheel duidelijk, maar zal, afhankelijk van de soort, mede veroorzaakt worden door de toegenomen recreatie-druk in de Grevelingen.

De achteruitgang van broedvogels als bontbekplevier, strandplevier, kluut, grote stern, dwergstern en visdief is mede te wijten aan te weinig ongestoorde broedhabitats. Zo wordt in het in opdracht van Staatsbosbeheer door het Ecologisch adviesbureau Sandvicensis uitgebrachte rapport 'Broedvogels Grevelingen – 2013, BMP-plot inventarisatie, Kustbroedvogels' aangegeven dat de helft van de 15 broedhabitats voor kustvogels te leiden heeft van recreatieve verstoring. (Deze jaarlijkse rapportages berusten op erg veel veldervaring en vele waarnemingsgegevens van meerdere gebiedskenners.)

De oorzaak, of oorzaken, voor de achteruitgang van niet-broedvogels is/zijn in de meeste gevallen nog niet duidelijk, en wordt volgens het N2000 ontwerp-beheerplan deze jaren onderzocht. Recreatie-verstoring, vooral gedurende het kwetsbare winterhalfjaar, zou daarbij een factor van belang kunnen zijn. In dit verband dient dan ook, conform het N2000-beleid, uitgegaan te worden van het voorzorgbeginsel ('Bij twijfel niet oversteken.')

Aangaande deze negatieve vogelontwikkelingen lijkt de ecologische draagkracht van de Grevelingen al een aantal jaren overschreden te worden. In een dergelijke situatie is, bovenop de nieuwe recreatieve ontwikkelingen van afgelopen jaren in de Grevelingen, de realisatie van een omvangrijke vakantiepark als Brouwerseiland onverantwoord.

Er dient eerst plaats te vinden, ingekaderd in het N2000-beleid voor de Grevelingen, en als een vorm van compensatie-maatregel:

- 1. Een uitgebreid onderzoek aangaande de ecologische draagkracht van de Grevelingen versus het recreatieve gebruik van dit gebied. Zo had in dit verband in de onderhavige Passende Beoordeling een uitgebreide analyse van de cumulatieve effecten van recente en komende recreatieprojecten in het

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

westelijke deel van de Grevelingen opgenomen dienen te zijn. Dat is niet het geval.

- 2. Uitvoering en afronding van het onderzoek naar de oorzaken voor de achteruitgang van de N2000-doelsoorten, zoals aangegeven in N2000 ontwerp-beheerplan voor de Grevelingen. Mogelijk dat de conclusies van dit onderzoek tot extra N2000-beheermaatregelen zullen leiden.
- 3. Formele vaststelling van het N2000 ontwerp-beheerplan, direct gevolgd door het uitvoeren van de in dit plan beschreven beheermaatregelen. Zo wordt in dit ontwerp-beheerplan de invoering van een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) aangegeven. Dat dient tegelijkertijd vastgesteld te worden, en middels extra handhavingscapaciteit en inrichtingsmaatregelen ten uitvoer gebracht te worden.

Wat punt 3 betreft is in het ontwerp-beheerplan in figuur 2.4 de ligging en omvang van kwetsbare gebieden voor broedvogels en voor watervogels aangegeven, inclusief een omvangrijk kwetsbaar gebied voor de huidige opening van de Middelploathaven, zich uitstrekkend van de Kabbelaarsbank tot de dijk bij Scharendijke.

Voor de beroepsvisserij stelt het N2000 ontwerp-beheerplan dat, op basis van de TBB, *'vanwege de rust voor broedende, ruiende en/of overwinterende vogels jaar-rond niet gevist mag worden in de nabijheid van deze kwetsbare gebieden'*.

Deze maatregel zou, zeker als het project Brouwerseiland toch doorgaat, ook voor de doorvaart en het ankeren van recreatievaartuigen moeten gaan gelden. Dit, aangezien recreatieschepen, vaak met meerdere aanwezig, minstens, of nog veel meer verstorend zijn dan een vissersschip. Overigens betekent dit dat er geen schepen van en naar Brouwerseiland kunnen varen, en een jachthaven hier uitgesloten is.

5. 'Knutsel-natuur'

Hiervoor is onder punt 2 aangegeven dat de bijzondere natuur- en landschapswaarden van de Grevelingen gebaseerd zijn op de combinatie van de grootschaligheid van het gebied, de watervlakten die verschillen in diepte, en de verspreid liggende vlakke landgebieden. Alle deelgebieden hebben in onderlinge samenhang hun ecologische functie, en verschillen in de aanwezigheid van soorten, en in soortenrijkdom. Gedurende het jaar zijn diepere waterzones, voor bijvoorbeeld krabben, vissen, duikende vogels en zeehonden, net zo belangrijk als ondiepe waterzones. Ook al is het aantal benthos- of wiersoorten in ondiepere zones hoger dan in diepere delen.

Daarnaast speelt het punt dat er 's zomers in de diepere delen van de Grevelingen zuurstofloosheid kan optreden. (Dit is overigens ook een natuurlijk fenomeen, dat wereldwijd in alle meren en fjorden bestaat.)

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

Al jaren geleden is besloten, zie de hiervoor vermelde Rijksstructuurvisie, om hiervoor maatregelen te treffen op systeemniveau, dus voor de gehele Grevelingen; de invoering van een mini-getij. Er is niet besloten om zeer plaatselijk in de Grevelingen, op de gok, patroonmaatregelen tegen tijdelijke zuurstofloosheid te gaan uitvoeren. Overigens wordt in de onderhavige Rijksstructuurvisie gesteld dat in de zuidwest hoek van de Grevelingen, nabij de Brouwerssluis (en de toekomstige locatie van Brouwerseiland) de zuurstofloosheid-problemen het kleinste zijn. Dit door de invloed van de open verbinding met de Noordzee. Niet voor niets is hier sprake van een relatief rijk bodemleven, een hoge visstand, een grote vogelrijkdom, een florerend leefgebied voor zeehonden, en schelpdierkwekers die hier steeds meer hangcultures in het water plaatsen.

Dus, mocht er ooit van overheidswege besloten worden om patroonbeheermaatregelen tegen zuurstofloosheid in de Grevelingen te gaan uitvoeren, dan zou dit in de laatste plaats in het zuidwestelijke deel van dit gebied plaatsvinden.

In de Passende Beoordeling wordt een geheel nieuw verzonnen natuurbeleid beschreven voor de inrichting van het plangebied, gebaseerd op de niet nader onderbouwde 'building with nature' uitgangspunten. Deze, met veel mechanisch geweld gepaard gaande, inrichtingsvoorstellen staan haaks op de Natura 2000 beheeruitgangspunten voor de Grevelingen.

Er wordt vanuit gegaan dat middels intensieve inrichtingsmaatregelen en het bouwen van gebiedsvreemde landschapselementen, zoals opgespoten duinen en eilanden in allerlei fantasievormen, een veel waardevoller stukje Grevelingen gemaakt kan worden dan dat de huidige situatie ter plaatse inhoudt.

Kennelijk is uitgangspunt hierbij dat het begrip 'biodiversiteit' inhoudt dat er naar gestreefd moet worden om zoveel mogelijk soorten per m² bij elkaar te laten ontstaan. Hiervoor moeten 'ecologische potenties' benut worden, middels zoveel mogelijk landschapsgradiënten op korte afstand van elkaar aan te leggen.

Deze benadering leidt tot vreemde conclusies die uit deze Passende Beoordeling naar voren komen. Zo wordt bijvoorbeeld in het bijgevoegde rapport 'Ecologische onderwater inventarisatie Middelpaathaven, inventarisatie 2015 in het kader van Brouwerseiland', uitgewerkt door Bureau Waardenburg, gesteld dat: *'de ecologische potentie van een groot deel van het beschikbare bodemoppervlak wordt in de huidige inrichting bij lange na niet optimaal benut'*. In de ondiep water zone (0-3 m) werden, logisch, de meeste onderwatersoorten aangetroffen. En om straks wel dit gebied 'optimaal ecologisch te benutten' mogen er geen gedeelten dieper dan 6 m meer aanwezig zijn. Deze simplistische en erg eenzijdige natuurbeheergedachte doortrekkend naar de gehele Grevelingen zou inhouden dat de gehele Grevelingen opgevuld zou moeten worden met zand tot een diepte van maximaal 6 m om tot een 'optimale ecologische benutting' van dit gebied te komen.

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

Een dergelijke tuinier- en natuur-knutselbenadering sluit niet aan bij de uitgangspunten vastgelegd in het Natura 2000 ontwerp-beheerplan Grevelingen.

De voorstellen voor een nieuwe natuurinrichting van het plangebied worden beschreven alsof de situatie straks veel beter wordt dan thans.

Echter, de zogenaamde 'biodiversiteit-winst' zoals beschreven in de Passende Beoordeling zal straks weer sterk te niet gedaan worden als bovenop en in het gecreëerde mini-kustlandschapje de grote aantallen bouwwerken en infrastructurele voorzieningen geplaatst worden. Er zal hier straks continue sprake zijn van een omvangrijk woongebied bevolkt door mobiele mensen die dag en nacht verstoring in en rond dit vakantiedorp veroorzaken. De grote aantallen plezierboten zullen het water en de onderwaterbodem ter plaatse verstoren en vervuilen. Bovendien vormen dergelijke omvangrijke bewoningsclusters, in combinatie met oevers met grove steenbestorting, altijd een ideale leefgebied voor een snel uitdijende rattenpopulatie. De toekomstige natuurwaarden van dit vakantiepark moeten dan ook zeer laag ingeschat worden.

6. Oppervlakte-verlies, mitigatie, compensatie en het arrest Briels

a. Oppervlakte-verlies

Realisatie van het project Brouwerseiland betekent een significante aantasting van de natuurwaarden van het zuidwestelijke deel van de Grevelingen.

Door de aanwezigheid van de permanent open staande sluis in de Brouwersdam, en de ruimtelijke variatie in diepere en ondiepe waterzone's, is het zuidwestelijke deel van de Grevelingen een erg belangrijk leefgebied voor vis-etende of bodemdieren-etende vogels. De meeste van deze soorten zijn aangewezen als N2000-doelsoort voor de Grevelingen. (Zie verder over vogels punt 8.)

Dit deelgebied vormt door de omsluiting door de Brouwersdam, de Kabbelaarsbank en de Schouwse kustlijn een beschutte baai, waarin permanent vers Noordzeewater, rijk aan mariene organismen, circuleert.

De laatste jaren heeft dit zuidwestelijke deelgebied zich tevens ontwikkeld als leefgebied voor zowel de grijze, als de gewone zeehond. Ze rusten hier op stenen oeververdedigingen en strekdammen, en op het droog liggende deel van de Middelpaathaven. Voor zeehonden is dit gebied niet alleen van belang als leefgebied, maar ook als enige migratie-zone tussen de Voordelta en de gehele Grevelingen. (Zie verder over zeehonden punt 9.)

Het zuidwestelijke deelgebied wordt intensief gebruikt voor oever- en waterrecreatie, met o.a. het surf-zeilcentrum op de Kabbelaarsbank, het surfgebied net ten noorden van de Middelpaathaven, meerdere passantenhavens en -aanlegpunten, en de jachthaven van Scharendijke.

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

Sinds twee jaar nemen hier ook de visserij-activiteiten sterk toe, middels de ontwikkeling van een steeds groter wordend veld met schelpdierhangcultures, net ten zuiden van de Brouwerssluis. De oppervlakte van dit veld met hangcultures komt momenteel ongeveer overeen met de oppervlakte van de Middelplaathaven, ca 50 ha. Voor de desbetreffende N2000-vogelsoorten en de zeehonden zal dit gebied met hangcultures niet meer, of minder geschikt zijn als leef- en foerageergebied.

Bovenop deze toenemende menselijke druk op dit deelgebied, en nog los van het project Brouwerseiland, zullen er in 2017 langs de zuidoever van de Kabbelaarsbank vakantiehuizen geplaatst worden; project Greenhuys ecolodges. Deze huizen zullen jaarrond in gebruik zullen zijn, compleet met de noodzakelijke infrastructuur en verlichting. (Thans heeft deze zuidoever een dagrecreatieve bestemming, en wordt alleen gedurende mooi weer tijdens de zomermaanden als zodanig gebruikt.) Overigens, in de Passende Beoordeling ontbreekt zowel dit project, als de hangcultuurontwikkelingen in paragraaf 6.4; cumulatieve ontwikkelingen.

Hiervoor zijn de belangrijke vogel- en zeehondenfuncties van het zuidwestelijke deelgebied vermeld, en is aangegeven dat de menselijke druk op dit gebied, los van het komende Brouwerseiland, groot is en sterk toeneemt.

Dit totaalbeeld betekent dat elke ha verlies van het zuidwestelijke deelgebied een significant verlies aan natuurwaarden inhoudt.

Het is overigens onduidelijk welke N2000-oppervlakte direct verloren gaat. In de Passende Beoordeling wordt in paragraaf 2.2 een verlies van 3.4 ha aangegeven, en in paragraaf 6.2.2 een verlies van 2.3 ha.

Tevens zal ook de huidige Middelplaathaven, ca 50 ha, ter wille van het project Brouwerseiland verdwijnen. De huidige Middelplaathaven is weliswaar niet aangegeven als N2000-gebied, en wordt extensief als haven gebruikt, maar zal zeker van ecologisch belang zijn voor de hiervoor geschetste natuursituatie van het zuidwestelijke deelgebied van de Grevelingen. Alleen al omdat de Middelplaathaven een groot deel van het jaar een rustig gebied is.

Naast het directe verlies van 3.4 of 2.3 ha N2000-gebied plus de huidige Middelplaathaven, gaat er indirect een veel groter N2000-gebied verloren voor de desbetreffende N2000-doelsoorten en zeehonden.

Zoals hiervoor onder punt 2 is aangegeven verandert de huidige Middelplaathaven in een jaarrond intensief gebruikt stedelijk gebied met honderden gebouwen en schepen, inclusief de bijbehorende wegen en parkeerplaatsen. Permanent zullen hier honderden mensen werken of rondlopen, al of niet in gezelschap van één of meerdere honden, en zullen schepen af en aan varen.

In de huidige situatie vormen 's avonds en 's nachts de vele lantaarns van een recreatie-complex als Port Zélande plus jachthaven een uitgestrekte verlichtingsbron die

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

op honderden meters afstand zichtbaar is. Het veel grotere Brouwerseiland zal straks nog meer kunstlicht uitstralen.

Kortom, Brouwerseiland zal een omvangrijke verstoringsbron voor het omringende N2000-gebied gaan vormen.

In, en nabij het plangebied Brouwerseiland komen minstens 26 kwalificerende niet-broedvogelsoorten voor. Volgens de 'Effectenindicator Natura 2000-gebieden' (ministerie EZ, 2005, 2009, 2014) zijn al deze 26 soorten *'gevoelig'* voor lichtverstoring, zijn er 8 soorten tevens *'gevoelig'* voor optische verstoring (bewegende mensen, auto's, boten, honden), en zijn er 5 soorten tevens *'gevoelig'* voor mechanische verstoring (bijvoorbeeld trillingen veroorzaakt door machines of scheepsmotoren).

Voor zowel de gewone als de grijze zeehond geeft de 'Effectenindicator' voor het deltagebied aan: *'zeer gevoelig' voor verstoring door geluid, verstoring door licht, verstoring door trillingen en voor optische verstoring'*.

In het rapport 'Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie' (Bureau Waardenburg bv, 2008, uitgevoerd in opdracht van Vogelbescherming) wordt de verstoringsgevoeligheid van een aantal vogelsoorten aangegeven in een verstoringsafstand; de minimale afstand waarop een verstoringsbron een vogelsoort opjaagt. De verstoringsgevoeligheid per soort wordt aangegeven in de klassen:

- 'matig' (kleiner dan 100 m),
- 'gemiddeld' (100 – 300 m),
- 'groot' (groter dan 300 m).

Zo dient bijvoorbeeld voor de gevoeligheid van de volgende N2000-vogelsoorten, levend in het onderhavige gebied, uitgegaan te worden van het criterium *'het gehele jaar gemiddeld tot groot'* (100 tot groter dan 300 m): aalscholver, bergeend, fuut, geoorde fuut, en kuifduiker.

Het criterium *'groot'* (groter dan 300 m) geldt voor o.a. brilduiker en middelste zaagbek.

Voor de scholekster wordt een minimale verstoringsafstand van 170 m (*'gemiddeld'*) aangegeven.

Wat betreft minimale verstoringsafstanden voor rustende zeehonden wordt in het Natura 2000 Beheerplan Voordelta 2015 – 2021 (ministerie I&M, provincie Zeeland, provincie Zuid-Holland) uitgegaan van 250 m aangaande plaatbetreding, en 1200 m voor zandtransport voor strandsuppleties (aanlegfase Brouwerseiland!).

Overigens is die afstand van 250 m te klein indien uitgegaan wordt van de afstanden vermeld in de, nog steeds maatgevende, publicatie van Brasseur & Reijnders, 1994 (Wageningen, IBM): 'Invloed van diverse verstoringsbronnen op het gedrag en habitatgebruik van gewone zeehonden: consequenties voor de inrichting van het gebied'.

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

In deze publicatie wordt uitgegaan van 350 m voor wandelaars, 800 m voor een zeilboot, en 850 m voor een motorboot.

Het voorgaande betekent dat rond de huidige Middelpaathaven, aansluitend aan de havendammen en havenopening, en de kant van de Brouwersdam uitgezonderd, een verstoringszone gedacht moet worden die minstens 250 m breed is. De totale lengte van de huidige havendammen plus –opening is ongeveer 1250 m.

Dat betekent straks een zwaar verstoord gebied rond het plangebied van ongeveer 31.25 ha. Wordt uitgegaan van een verstoringszone van 300 m breed, en eigenlijk moet van een nog grotere afstand uitgegaan worden, dan betreft het een verlies van 37.5 ha N2000-gebied.

Er zal dus straks sprake zijn, en dan gaat het tot nu toe alleen nog om natuurverstoring veroorzaakt vanaf het land, dus verstoring door veroorzaakt door het plangebied Brouwerseiland op zich, van een N2000 oppervlakte-verlies van $31.25 + 2.3$ of $3.4 = 33.55$ of 34.65 ha, respectievelijk $37.5 + 2.3$ of $3.4 = 39.8$ of 40.9 ha.

Zoals hiervoor aangegeven moet hier ook bij opgeteld worden het verlies van de huidige Middelpaathaven, ca 50 ha, en de cumulatieve effecten van de schelpdierhangcultures in het zuidwestelijke deelgebied, ca 50 ha, plus de straks verstoorte zone langs de zuidoever van de Kabbelaarsbank door het project Greenhuys ecolodges; uitgaande van een verstoringsafstand van 250 m betreft dat 6.25 ha, en uitgaande van 300 m betreft dat 7.5 ha.

Bovenop het hiervoor samengevatte verlies aan ongestoord N2000-gebied in het zuidwestelijke deelgebied van de Grevelingen komt een nog veel grotere oppervlakte aan verstoord gebied, namelijk het gebied dat dagelijks doorkruist wordt door schepen die naar of van Brouwerseiland varen.

In Brouwerseiland komt een jachthaven met 450 ligplaatsen. Brouwerseiland is bedoeld voor 'het hoge recreatie-segment', dus voor mensen die een groot kapitaal hebben. De schepen die hier komen te liggen zullen deels dan ook luxe, grote motorboten zijn, geschikt om het gehele jaar mee te kunnen varen.

De nieuwe haven zal tevens plaats bieden aan een rondvaartboot en watertaxi's, en de thuishaven vormen voor 3 vissersschepen gedurende de zomermaanden, en voor 6 vissersschepen gedurende de rest van het jaar.

Met andere woorden, er zal jaarrond van en naar deze haven met grote schepen gevaren worden, telkens het zuidwestelijke deelgebied verstorend, inclusief het pal voor het plangebied Brouwerseiland liggende '*kwetsbare gebied voor watervogels*', zoals aangewezen in het N2000 ontwerp-beheerplan (zie hiervoor bij punt 4.b).

Voor verstoring veroorzaakt door varende of stil liggende schepen voor de onderhavige N2000-vogelsoorten en rustende zeehonden, moet van dezelfde afstanden uitgegaan worden zoals die hiervoor vermeld zijn, gebaseerd op de hiervoor vermelde

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

onderzoekpublicaties. Een varend schip veroorzaakt rond zich een verstoorde cirkel met een straal van 250 – 300 m voor ‘gemiddeld’ gevoelige vogelsoorten, en wat betreft zeehonden een straal van 800 – 850 m.

In de hiervoor vermelde verstoringsonderzoek-rapportages wordt aangegeven dat, nadat watervogels en zeehonden eenmaal door een verstoringbron verjaagd zijn, het voor veel soorten meerdere uren duurt voordat zij weer terug komen op de oorspronkelijke locatie. Met andere woorden, als er straks gedurende de dag maar enkele schepen het zuidwestelijke deelgebied van de Grevelingen doorkruizen, dan zal gedurende de gehele dag dit gebied verstoord zijn wat betreft bepaalde vogelsoorten en/of zeehonden.

Verstoord, of minder optimaal functionerend N2000-gebied ten gevolge van de aan Brouwerseiland gerelateerde scheepvaart, betekent in ha's uitgedrukt 100de ha's.

Overigens betekent een grote, nieuwe jachthaven in de Grevelingen erbij ook dat er meer recreatie-verstoring elders op de Grevelingen zal gaan plaatsvinden, inclusief locaties waar N2000-kwalificerende broedvogels aanwezig zijn. Zo zal het nabij Brouwerseiland gelegen broedhabitat voor kustvogels op de oostpunt van de Kabbe-laarsbank extra verstoord kunnen gaan worden door meer langsvarende, en ankerende plezierboten. Deze locatie heeft nu reeds te leiden van recreatieverstoring (Ecologisch adviesbureau Sandvicensis (2014) 'Broedvogels Grevelingen – 2013, BMP-plot inventarisatie, Kustbroedvogels'). Hier broeden o.a. kluut, visdief, en dwergstern.

b. Mitigatie, compensatie en het arrest Briels

In paragraaf 6.2.2. van de Passende Beoordeling wordt aangegeven dat 2.3 ha N2000-gebied, zijnde leefgebied voor een reeks kwalificerende N2000 niet-broedvogelsoorten en gewone en grijze zeehonden, verloren gaat door het project Brouwerseiland, maar dat dit na een aantal jaren binnen en buiten het N2000-gebied meer dan gecompenseerd zal worden door de ecologische winst van een straks geheel anders ingericht gebied, namelijk een cluster van eilandjes met kunst-duinen en een jachthaven.

Deze veronderstelling is onjuist, en niet wetenschappelijk verantwoord onderbouwd, zoals volgens jurisprudentie aangaande de Nb-wet 1998 noodzakelijk is.

Bovendien gaat het, zoals hiervoor beschreven is, door de omvangrijke verstoring uitstraling van het project Brouwerseiland om een veel groter verlies aan N2000-gebied; vele 10-tallen ha's, en mogelijk 100den ha's. Het betreft een significant verlies aan natuurwaarden.

Het aan te leggen recreatie-landschap bestaat uit habitattypen en landschapsvormen waarover niets in het N2000 ontwerp-beheerplan voor de Grevelingen is opgenomen aangaande een noodzakelijk aanleg hiervan vanwege negatieve ontwikkelingen van deze habitattypen in de Grevelingen. Bovendien zijn duinvormen gemaakt van opge-

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

spoten zand hier gebiedsvreemde elementen. Normaal ontstaan duinen geleidelijk, in natuurlijke vormen, middels verstuiwing en vastlegging van fijnkorrelig zand, in samenhang met vegetatieontwikkelingen.

Een grote misvatting die in paragraaf 6.2.2 van de Passende Beoordeling verwoord wordt is dat het aan te leggen recreatie-landschap zich zal ontwikkelen tot een waardevol natuurgebied, van belang voor de desbetreffende N2000-soorten. De intensieve stedelijke situatie die in dit recreatie-landschap gepland is, zal de ontwikkeling van de desbetreffende N2000-doelstellingen geheel ondermijnen. Dieren die bij een dergelijke stedelijke omgeving horen, zoals kraaiachtigen, zilvermeeuwen en ratten, zullen hier domineren.

De in paragraaf 6.2.2. van de Passende Beoordeling beschreven 'verschuiving' van een gebied met ondiep water van *binnen* naar *buiten* het N2000-gebied, en het 'breed scala aan habitats' dat in de huidige Middelpaathaven aangelegd zal worden, dienen kennelijk beschouwd te worden, zoals de Nbw 1998 voorschrijft, als mitigerende maatregelen om de schadelijke gevolgen die rechtstreeks uit de project voortvloeien te voorkomen of te verminderen. Mitigerende maatregelen mogen in een passende beoordeling betrokken worden bij de conclusie dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aangetast worden.

Echter, zoals ook aangegeven in de desbetreffende zienswijze van de Zeeuwse Milieufederatie, is hier geen sprake van mitigatie. Dit, omdat de voorgestelde maatregelen niet voorkomen dat het huidige ondiep waterareaal binnen het N2000-gebied opgevuld wordt met zand, en dus verloren gaat. Dat er later elders, buiten het N2000-gebied, een ander ondiep waterareaal, zogenaamd geschikt als leefgebied voor kwalificerende vogelsoorten, zal ontstaan, maakt dit niet anders, nu de bedekking met zand van het N2000-gebied niet ongedaan wordt gemaakt, dan wel de gevolgen hiervan worden weggenomen.

De in paragraaf 6.2.2. van de Passende Beoordeling beschreven maatregelen dienen beschouwd te worden als compenserende maatregelen. En, compenserende maatregelen kunnen niet bij beoordeling van de gevolgen van een project in aanmerking worden genomen. Bovendien moeten compenserende maatregelen al uitgevoerd zijn, en succesvolle gevolgen hebben, voordat met de uitvoering van het daadwerkelijke project begonnen mag worden.

Wanneer compensatie van schadelijke gevolgen van een project in een N2000-gebied aan de orde is, dan dient de vergunningsprocedure op grond van artikel 19g Nbw gevolgd te worden, waarvoor eerst de zogenaamde ADC-toets uitgevoerd moet worden.

De conclusie zal dan zijn dat er geen vergunning in het kader van de Nbw 1998 voor het project Brouwerseiland verleend kan worden. Zo is er in dit geval geen sprake

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

van (D) 'dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard'. En (C) compensatie van de grote negatieve gevolgen van dit project voor het N2000-gebied Grevelingen is onuitvoerbaar. (Waar leg je, buiten de Grevelingen, 100den ha's leefgebied voor de desbetreffende watervogels en zeehonden aan ?)

Indien toch zo nodig een recreatieproject als Brouwerseiland uitgevoerd zou moeten worden, dan zijn hiervoor (A) alternatieven te verzinnen, zoals sanering en herbouw van een verouderd vakantiepark (zie hiervoor punt 3).

Over de verplichte toepassing van een procedure op grond van artikel 19g Nbw voor de uitvoering van bepaalde projecten in, of nabij N2000-gebieden bestaat vanaf 2014 ruime jurisprudentie, hetgeen juist bij het college van GS van Zeeland bekend moet zijn. Zo vond in 2013 en 2014 de beroepsprocedure plaats, ingesteld door onze vereniging en de stichting Duinbehoud, aangaande een Nbw-vergunning voor de versterking van het kustvak Noorderstrand tussen Ellemeet en Renesse (Raad van State, zaaknummer 201300125/1/R2). Tijdens de eerste behandeling door de Afdeling van deze zaak op 25 juli 2013, werd besloten eerst de uitspraak van het Hof van Justitie in een overeenkomstig zaak/vraagstelling af te wachten. Die uitspraak, in de zaak nr. C-521/12, het arrest Briels, ook bekend als het A2-arrest, volgde op 15 mei 2014 (ECLI:EU:C:2014:330, www.curia.eu). Op 24 december 2014 heeft de Afdeling uitspraak gedaan in de zaak Noorderstrand. Op grond van het arrest Briels werd het beroep van de stichting en onze vereniging gegrond verklaard, en werd het besluit van GS van 20 november 2012 om de desbetreffende Nbw-vergunning te verlenen vernietigd. (Overigens, van de toezegging naderhand van de provincie aan onze vereniging om gerichte maatregelen te treffen n.a.v. deze zaak is nog niets terecht gekomen.)

7. De aanlegfase en vertroebeling

De aanleg van Brouwerseiland, middels veel 'mechanisch geweld' in en rond het plangebied, gaat ruim twee jaar duren. Dit betekent een ingrijpende vorm van verstoring van de desbetreffende kwalificerende vogelsoorten en zeehonden die in een brede omgeving rond het plangebied leven.

Als verstoringsbron tijdens de aanlegfase wordt in de Passende Beoordeling, onder punt 6.2.1., alleen maar mogelijke verstoring door geluid aangegeven, naast vertroebeling (zie hierna). Geluidsverstoring wordt gelijk 'weg geschreven' door te stellen dat dit weg valt tegen het verkeersgeluid op de Brouwersdam, en in de volgende zin wordt direct gesteld, zonder enige nadere onderbouwing; 'Significante effecten worden uitgesloten', zoals er telkens in het gehele rapport door de auteur zelf verzonnen, ongefundeerde conclusies getrokken worden.

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

Wat betreft geluidsverstoring; verkeergeluid is een permanent gebeuren, in dit geval een zovend geluid op afstand van het werkgebied, hetgeen vertrouwd is voor vogels. Vogels reageren wel scherp op onregelmatig functionerende, 'heftige' geluidsbronnen. Naast geluidsverstoring is er tijdens de aanlegfase (en daarna) ook sprake van complexen van optische verstoring, verstoring door trillingen (veroorzaakt door zware machines en schepen), en verstoring door licht (tijdens het winterhalfjaar), telkens in onregelmatige uittingsvormen.

In de Passende Beoordeling moet precies aangegeven worden wat in en bij dit bijzondere N2000-gebied de gezamenlijke verstoringseffecten zullen zijn, ook onder water, van al het zware materieel dat hier ruim twee jaar actief zal zijn, o.a. kranen, bulldozers, laadschoppen, werkschepen, vrachtwagens, trekkers, boosters voor de persleiding, generators, hoge bouwkranen, etc. Wat produceren die bijvoorbeeld gezamenlijk aan geluid, trillingen en verlichting, gedurende welke perioden? Wat zijn bijvoorbeeld de werk- en transportroutes? Hoeveel geluid en trillingen ontstaan bij het verwijderen van havendammen en het aanbrengen van steenbestortingen? En, in welke deelgebieden wordt in welke periode gewerkt?

Een dergelijk, compleet uitgewerkt werkprogramma dient vervolgens getoetst te worden aan de verschillende natuurfuncties van het zuidwestelijke deelgebied van de Grevelingen gedurende het gehele jaar. Hieruit kan bijvoorbeeld naar voren komen dat er gedurende bepaalde perioden van het jaar niet gewerkt kan worden, of alleen op een aangepaste wijze.

Een dergelijke werkwijze is verplicht in het kader van de Nbw 1998 en de openbare Awb-procedures voor vergunningverlening. Dit is ook de werkwijze bij vergunningverlening voor simpele, ééndaagse evenementen, zoals een georganiseerde wandelmars door een N2000-gebied, of een golf-evenement op het Verklikkerstrand.

Ten onrechte wordt in de Passende Beoordeling, onder andere onder punt 6.2, telkens alleen maar uitgegaan van de aanwezigheid van vogels binnen het plangebied zelf. Een veel groter gebied dan alleen het plangebied wordt door dit project ingrijpend verstoord, zowel tijdens de aanlegfase, als daarna.

Wat helemaal ontbreekt in de Passende Beoordeling is een bespreking van de Grevelingen als leefgebied voor gewone en grijze zeehonden, en de negatieve gevolgen van de aanleg en het in bedrijf zijn van Brouwerseiland voor deze dieren.

Onder het voorgaande punt 6 van deze zienswijze is ingegaan op verstoringsafstanden voor vogels en zeehonden. Zo dient bijvoorbeeld voor zeehonden voor de aanvoer van zand, c.q. het uitvoeren van ingrijpende cultuurtechnische werkzaamheden, uitgegaan te worden van een aan te houden verstoringsafstand van 1200 m.

Met andere woorden, tijdens de aanlegfase zullen in het zuidwestelijke deelgebied van de Grevelingen, in het bijzonder de omgeving van de Brouwersdamsluis, zeehonden permanent verstoord worden. Dit terwijl dit deelgebied van groot belang is

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

als zijnde de migratie-zone voor zeehonden tussen de Voordelta en de Grevelingen. Uitwisseling tussen beide gebieden is van groot belang voor in het bijzonder de populatie in de Grevelingen.

Indien zeehonden hier gedurende ruim twee jaar verjaagd worden, kan dit voor de gehele Grevelingen-populatie gevolgen hebben voor een veel langere periode. Zonder hierover eerst duidelijkheid te verkrijgen middels nader onderzoek, dient uitgegaan te worden van het voorzorgbeginsel, en kan een Nbw-vergunning niet verleend worden.

Ook de gevolgen van het verjagen van de desbetreffende kwalificerende vogelsoorten uit het meest visrijke voedselgebied van de Grevelingen voor meerdere jaren dienen eerst nader onderzocht te worden alvorens een vergunning verleend kan worden, in plaats van nu alleen af te gaan op enkele persoonlijke, niet nader onderbouwde veronderstellingen van de opsteller van de Passende Beoordeling.

Zo wordt onder punt 6.2.1 van de Passende Beoordeling gesteld dat tijdens de aanlegfase vogels uit het plangebied (er moet dus uitgegaan worden van een veel groter gebied) *'uitwijken naar andere luwe delen van de Grevelingen'* en daar is *'voldoende ruimte'*. Een dergelijke opmerking naar aanleiding van vogelverstoring wordt vaak gemaakt door niet-deskundigen; *'dan vliegen ze toch ergens anders naar toe'*. De realiteit voor veel vogelsoorten is echter anders, en complexer. Hierna, onder punt 8, wordt hierop ingegaan.

Zowel de commissie MER, in haar Toetsingsadvies over het Bestemmingsplan Brouwerseiland van 22 april 2016, als de Zeeuwse Milieufederatie in haar zienswijze, geven aan dat de passages in de Passende Beoordeling over vertroebelingsrisico's tijdens de aanlegfase ondeugdelijk zijn, en hierbij sluiten wij aan.

De in de Passende Beoordeling en concept-vergunning beschreven werkwijze voor het omgaan met vertroebelingsrisico's schiet te kort. Dit in het bijzonder wat betreft het volgende: de desbetreffende grenswaarde zal pas bij aanvang van de werkzaamheden door de initiatiefnemer bepaald worden, en de initiatiefnemer is tevens de controleur op deze grenswaarde tijdens de uitvoering van het werk.

Eerst moet deze grenswaarde, middels gericht onderzoek, vastgesteld worden. De onderzoeksresultaten en de voorgestelde grenswaarde moeten in de Passende beoordeling, c.q. concept Nbw-vergunning, opgenomen worden, waardoor hierop tijdens de periode van ter visie legging gereageerd kan worden.

Aangaande deze grenswaarde wordt in de huidige Passende Beoordeling onder punt 2.2.3. bij het punt *'Grenswaarde'* gesteld dat *'de in de Grevelingen aanwezige aquatische flora en fauna is gewend aan tijdelijk hogere slibconcentraties'*. Dit zou komen doordat *'er vele slibbanken in de Grevelingen aanwezig zijn'*, die *'vanuit de Voordelta gevoed worden'*. *'Bij stormachtig weer woelt dit slib op'*, en zo is de aquatische flora en fauna getraind geraakt op dergelijke omstandigheden, en sluiten mosselen dan

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

hun schelp. Dit lijkt ons een ongefundeerde veronderstelling van de opsteller van de Passende Beoordeling, die aangewend wordt om de ecologische gevolgen van vertroebeling tijdens de aanlegfase te kleineren.

Mocht deze veronderstelling wel gebaseerd zijn op wetenschappelijk betrouwbare onderzoekresultaten, dan moeten die in ieder geval in de Passende Beoordeling opgenomen worden, of naar verwezen worden.

Overigens, stormperioden, met mogelijk vertroebelingen in de Grevelingen, zijn altijd kortstondig. De werkzaamheden aan Brouwerseiland gaan maanden achter elkaar door. Ook al zal er 's nachts niet gewerkt worden; fijnere deeltjes, zoals slibdeeltjes blijven veel langer, mogelijke dagen, in suspensie dan de veel zwaardere zandkorrels.

Dat in ieder geval schelpdieren snel schade kunnen ondervinden van kunstmatig veroorzaakte vertroebelingen in het water blijkt uit de altijd heftige bezwaren van mosselvisserij, met hun grote praktijkervaring, zodra er werkzaamheden in de Oosterschelde in de buurt van hun mosselpercelen gepland zijn. Actueel in dit verband zijn de geplande, plaatselijke verhogingen van de Roggenplaat.

8. Vogels

Bij de voorgaande punten zijn reeds een aantal aspecten omtrent vogels versus het project Brouwerseiland aan de orde gekomen. Hierna volgen een aantal aanvullende opmerkingen hierover.

De Grevelingen is een natuurgebied van grote internationale betekenis. Verschillende vogelsoortgroepen komen hier in grote aantallen voor, in wisselende samenstelling en aantallen gedurende het jaar. In de periode 2009 – 2012 werd de zogenaamde 1%-norm voor watervogels aanwezig in de Grevelingen voor een groot deel van het jaar voor 8 soorten overschreden (rapport BM 15.08, Delta Project Management (DPM), 2015)

Eén van de belangrijke factoren voor deze vogelrijkdom is het buitengewoon heldere water. De Grevelingen is daardoor het belangrijkste watersysteem in het Deltagebied voor visetende vogels. Een andere belangrijke soortgroep vormen de bodemdiereters.

Voor middelste zaagbek en mindere mate fuut is de Grevelingen één van de belangrijkste overwinteringsgebieden van Nederland. Worden hier die winterpopulaties negatief beïnvloed, dan heeft dit consequenties voor de landelijke populaties.

De Grevelingen is ook van internationaal belang als ruigebied voor de geoorde fuut. De rui, wanneer vogels niet kunnen vliegen en vluchten, vindt in de nazomer plaats.

Tijdens maandelijkse watervogel-tellingen in alle deltawateren, uitgevoerd door DPM opdracht van Rijkswaterstaat, in de periode juli 2013 – juni 2014 (rapport BM 15.08),

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

werd vastgesteld dat van de 20 talrijkste watervogelsoorten aanwezig in alle deltawateren er 16 soorten in het zuidwestelijke deelgebied van de Grevelingen voorkwamen, in wisselende aantallen per seizoen. Alle 16 soorten zijn kwalificerende N2000-soorten voor de Grevelingen.

Maandelijkse watervogeltellingen in de deltawateren en de Voordelta vinden al vanaf 1972 plaats. Uit de rapportages hierover komt naar voren dat er in de loop van de jaren grote veranderingen in aantallen vogels, en de verspreiding van vogelsoorten over de deltawateren plaatsvinden. Deze verschuivingen van vogelpopulaties in omvang en ruimtelijke verspreiding onderstrepen het punt dat de menselijke druk op de deltawateren zo beperkt mogelijk dient te blijven, en de Natura 2000-begrenzing van de deltawateren onaangetast moet blijven.

In de deltawateren moet voldoende ruimte en rust blijven om ten eerste de huidige vogelbestanden goede levensmogelijkheden te bieden, en ten tweede om kansen te kunnen bieden aan nieuwe ontwikkelingen wat betreft watervogels. Wat dit laatste betreft is voor de Grevelingen onder andere van belang de geplande invoering van een mini-getij (zie hiervoor, onder punt 4).

De Natura 2000-begrenzing van de Grevelingen is mede gebaseerd op de biotopen van de kwalificerende vogelsoorten voor dit gebied.

Voor de Grevelingen is een N-2000 areaal-verlies van meerdere ha's, zoals bij het project Brouwerseiland aan de orde is, onverantwoord. Hiervoor is onder punt 6 aangegeven dat naast het directe verlies van 3.4 ha, er een indirect areaalverlies van 10-tallen, en mogelijk 100den ha's zal ontstaan.

Hiervoor is onder punt 6 bij 'oppervlakte-verlies' aangegeven dat het zuidwestelijke deelgebied van de Grevelingen in ecologisch opzicht extra waardevol is, onder andere vanwege de Brouwersdamsluis, en dat dit deelgebied nu al een intensieve, toenemende, menselijke druk ondervindt. Hierdoor zal dit deelgebied waarschijnlijk nu al in ecologisch opzicht minder optimaal functioneren. Oppervlakte-verlies van dit deelgebied van de Grevelingen zal daarom extra schadelijk uitpakken.

De Passende Beoordeling schiet nog op vele punten te kort, c.q. vertoont kennisleemten, wat betreft vogels versus Brouwerseiland.

1.

In paragraaf 6.2.2. van de Passende Beoordeling worden de gevolgen van Brouwerseiland voor de kwalificerende niet-broedvogelsoorten besproken. Echter, ten onrechte zijn hiervoor alleen de telgegevens van DPM van telgebied GR512 (fig. 5.4, pag. 40), zijnde alleen de huidige Middelpaathaven, gebruikt.

Hiervoor in deze zienswijze is bij punt 6.a. beschreven dat de versturende werking van Brouwerseiland veel verder zal reiken dan het plangebied op zich; een groot deel van het zuidwestelijk deelgebied van de Grevelingen zal verstoord worden. Daarom

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

dient voor een correcte effecten-analyse uitgegaan te worden van de telgegevens van een veel groter gebied, en dienen de gegevens van de telgebieden GR512 en GR511 (fig. 5.4) bij elkaar opgeteld te worden. In dat geval zal naar voren komen dat de natuurverliezen veel hoger liggen als dat nu wordt aangegeven in de Passende Beoordeling.

2.

Daarnaast dient een goede analyse per soort gebaseerd te zijn op tel-gegevens weergegeven als maand-gemiddelden gedurende de laatste 3 jaar, 2013-2015. Echter, in de Passende Beoordeling wordt nu alleen per soort een grafiekje gepresenteerd met jaargemiddelden voor de periode 1987 – 2012, hetgeen voor deze Passende Beoordeling niet zo relevant is. Actuele telgegevens, weergegeven per maand, zijn in ieder geval noodzakelijk.

3.

Daarnaast dient per soort een analyse beschreven te worden van een intensiever uitgevoerd veldonderzoek gedurende minimaal een jaar. Hiervoor zijn noodzakelijk tellingen en veldwaarnemingen die 1 – 2/week in het zuidwestelijke deelgebied uitgevoerd worden.

Zo vertonen veel watervogelsoorten gedurende een etmaal, in een vast patroon en met grote aantallen te gelijk, lokale verplaatsing binnen een deltawateren, of tussen deltawateren, c.q. de Voordelta. Daarnaast vinden grote veranderingen per seizoen plaats. En, tussendoor kunnen vogelaantallen plotseling toenemen, of gedragspatronen wijzigen, door (tijdelijke) ontwikkelingen elders in de deltawateren of andere Nederlandse watergebieden, of vanwege een vorstperiode.

Dergelijke cruciale gebieds-informatie ontbreekt in de Passende Beoordeling, die alleen gebaseerd is op één telling per maand van DPM.

Overigens wordt deze kennisleemte in de Passende Beoordeling al zelf aangegeven in paragraaf 5.2.3. onder 'Aanwezigheid kwalificerende soorten binnen plangebied': *'Aanvullende gegevens over de werkelijke aantallen watervogels in en rondom de huidige werkhaven zullen nog in het veld worden verzameld.'*

4.

Daarnaast dient een correcte analyse per soort mede gebaseerd te zijn op algemeen geaccepteerde verstoringsafstanden, zoals die aangegeven worden in het desbetreffende rapport van Waardenburg, opgesteld in opdracht van Vogelbescherming.

In de Passende Beoordeling wordt alleen ad hoc bij de bespreking van sommige soorten een opmerking over verstoringsgevoeligheid gemaakt, waarbij telkens van veel te kleine verstoringsafstanden uitgegaan wordt, kennelijk berustend op persoonlijke ideeën hierover. Zo wordt onder ander voor de soorten fuut en aalscholver vermeld *'is weinig gevoelig voor verstoring vanaf de oever'*, en voor de geoorde fuut *'zijn*

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

zeer tolerant ten opzichte van verstoringen'. Dit, terwijl voor deze soorten voor hun verstoring gevoeligheid geldt (zie hiervoor onder punt 6a) *'het gehele jaar gemiddeld tot groot'* (200 – groter dan 300 m).

Voor de scholekster wordt in de Passende Beoordeling gesteld: '*. . deze soort is weinig gevoelig voor verstoring, gezien de regelmatige aanwezigheid in stedelijk gebied*'. Echter, gedrag van stadsvogels vormt geen maatstaf voor het gedrag, c.q. verstoringssafstand, van dezelfde vogelsoort in zijn natuurlijke omgeving, in dit geval de kust, of grote grasland(natuur)gebieden. Vertegenwoordigers van soorten als blauwe reiger, fuut, of scholekster die de stad als vaste leefomgeving hebben, en daar dan ook vaak uit het ei gekomen zijn, hebben een stadse levenswijze ontwikkeld, met een veel hogere verstoringstolerantie dan in hun natuurlijke habitats.

In paragraaf 6.2.1. van de Passende Beoordeling wordt gesteld dat weggejaagde vogels gedurende de aanlegfase van ruim twee jaar kunnen uitwijken naar *andere luwe delen van de Grevelingen*. En kennelijk wordt ervan uitgegaan dat dat ook telkens het geval zal zijn als Brouwerseiland in functie is. Echter, de realiteit is anders, alhoewel dit niet altijd middels globale telgegevens direct aantoonbaar is.

Veel kustvogelsoorten zijn, in de tijd dat ze in Nederland verblijven, elk jaar erg plaats-trouw. Ze verblijven telkens in 'hun eigen', leefgebiedje, dat ze goed kennen, en waar in de groep elk voedselterritorium per vogel min of meer vast ligt en onderling duidelijk is. Gebieds-kennis kan, vooral gedurende wintermaanden, van levensbelang zijn. Telkens weggejaagd worden naar een vreemd gebied, waar eerst veel kennis en ervaring opgebouwd moet worden, of eerst een plaats tussen andere vogels veroverd moet worden, gaat met risico's gepaard en 'vreet' bij slechte weersomstandigheden energie en gewicht.

Een aantal kustvogelsoorten zijn zo op bepaalde deelgebieden gespecialiseerd, dat ze zich niet kunnen redden in andere deelgebieden, die soms vlak bij gelegen zijn. Zo verschillen scholeksters die buitendijks leven, in bijvoorbeeld de Oosterschelde, in snavelvorm. De vogels die van schelpdieren (mosselen, kokkels) leven, en die open hakken, hebben een snavelvorm geschikt voor hakken, terwijl vogels die van wormachtige in intergetijde-gebieden leven een dunnere snavel hebben, geschikt om in een zachte bodem te kunnen prikken. Scholeksters die altijd binnendijks leven en hier hun voedsel verzamelen verschillen in voedselgedrag sterk van scholeksters die buitendijks hun vaste voedselgebied hebben.

Die plaats- en voedingspecialisatie gaat bij scholeksters zo ver dat ze, bij een gedwongen vertrek, niet snel kunnen overstappen op een andere voedingsgewoonte in een ander biotoop, dat eventueel ook al door andere vogels bezet wordt. Bij strengere winters in Zeeland gaan buitendijks foeragerende scholeksters dood, terwijl ze dan enkele dagen daarvoor in een wanhoops-vlucht overgestapt zijn op binnendijks foe-

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

rageren. Scholeksters die normaliter binnendijs in zoute graslanden foerageren gaan dan niet dood

Bij bijvoorbeeld drieteenstrandlopers is ook sprake van sterke biotoop-specialisatie (van Turnhout, C. en M. van Roomen, 2008, Limosa 81: 1 – 10). Vogels die op hun vaste locatie op het Noordzee-strand leven verschillen sterk van drieteenstrandlopers die op platen en slikken (intergetijde-gebieden) leven. Uitwisseling tussen deze twee verschillende biotopen is niet mogelijk. Het lijkt of er (bijna) sprake is van ondersoorten. In zijn totaliteit is de laatste jaren het aantal drieteenstrandlopers in Nederland toegenomen. Echter, het aantal drieteenstrandlopers dat op strandleven gespecialiseerd is neemt al jaren af, door toenemende strandverstoring, die nu het gehele jaar plaatsvindt. Een dergelijk, landelijk spelend, negatief effect van intensiever wordend strandgebruik komt dus niet naar voren uit de totaalcijfers van vogeltellingen, die voor de drieteenstrandloper de laatste jaren een positieve ontwikkeling laten zien.

8. Zeehonden en vissen

Zeehonden

Bij de voorgaande punten zijn reeds een aantal aspecten omtrent zeehonden in relatie tot Brouwerseiland aan de orde geweest. Hierna volgen een aantal aanvullende opmerkingen hierover.

In het kader van het Natura 2000-beleid is voor de gewone zeehond voor het gehele Deltagebied een regiodoelstelling geformuleerd ('Natura 2000 Ontwerpbeheerplan Deltawateren 2015 – 2021 Algemeen deel', Ministerie I&M, RWS, 2015): *'Er wordt gestreefd naar een populatie van ten minste 200 individuen in de Deltawateren (verspreid over Oosterschelde, Westerschelde en Voordelta)*. Hiervoor wordt uitgegaan van een zelfstandige, levensvatbare regio-populatie, die zich in stand kan houden middels voldoende jaarlijks aanwas van zeehondenpups.

Voor de grijze zeehond is tot nu toe alleen nog maar voor de Voordelta een instandhoudingsdoelstelling geformuleerd: *Behoud van omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud*. ('Natura 2000 Beheerplan Voordelta 2015 – 2021', Ministerie I&M, RWS, 2015). Er zijn nog geen doelaantallen gesteld, en er is nog geen doel gesteld voor de Oosterschelde en Westerschelde.

Voor de gewone zeehond is de Landelijke staat van Instandhouding 'matig gunstig', en voor de grijze zeehond 'matig ongunstig'.

Voor de Grevelingen zijn beide zeehond-soorten nog niet aangewezen als N2000-doelsoort. Echter, gezien de ontwikkelingen van deze soorten in de Grevelingen gedurende de laatste jaren, welke hierna samengevat worden, had een aanwijzing als N2000-doelsoort voor dit gebied van in ieder geval de gewone zeehond, en mogelijke ook de grijze zeehond, al lang moeten plaatsvinden. (Hiervoor wrekt zich het

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

zeer trage verloop van de vaststelling het N2000 Beheerplan Deltawateren. Het nog niet vastgestelde concept-beheerplan voor de Grevelingen is gebaseerd op ecologische gegevens van voor 2012, terwijl de huidige situatie in sommige gevallen daar sterk vanaf wijkt .)

Bovendien schrijven de Habitat- en Vogelrichtlijn voor dat alle relevante natuurwaarden uit de Habitat- en Vogelrichtlijn die in een Natura 2000-gebied in een representatieve oppervlakte, of in een representatief aantal, voorkomen, beschermd moeten worden.

Los van het voorgaande zal voor de realisatie van het project Brouwerseiland sowieso, middels de uitwerking van een goede natuurtoets, een ontheffing overeenkomstig artikel 75 van de Flora- en faunawet voor de verontrusting van de gewone en grijze zeehond, beide soorten van bijlage 4 van de Habitatrichtlijn, verkregen moeten worden (zie verder hierover punt 11D).

Gewone zeehond

Vanaf 2001 nam het aantal gewone zeehonden in de Grevelingen geleidelijk toe. Tussen 2011 en 2015 nam de Grevelingen-populatie flink toe. Vanaf 2013 tot en met 2015 werden er jaarlijks 50 – 60 gewone zeehonden geteld ('Grevelingenverslag 2015', Ecologisch adviesbureau SandvicensisP, 2016, opgesteld in opdracht van Staatsbosbeheer). (De zeehondentellingen in de Grevelingen worden door Staatsbosbeheer meer gericht uitgevoerd dan de zeehondentellingen die DPM uitvoert, hetgeen tot een hogere totaalaantal leidt. In de Grevelingen rusten zeehonden op donkere stortsteen-dammen, waarop ze minder opvallen dan liggend op een zandplaat elders in het Deltagebied.)

Er worden al jaren jonge gewone zeehonden in de Grevelingen geboren: 10 in 2014 en 5 – 10 in 2015.

Dit jaar is het aantal gewone zeehonden sterk toegenomen. Tijdens de zomer van 2016 werden er 77 adulten geteld en 14 pups (mond.med. K. de Kraker, adviesbureau Sandvicensis).

Deze aantallen gewone zeehonden in de Grevelingen komen overeen met die van de Oosterschelde: 40 – 120 in de periode maart – juni 2014 ('Watervogels en zoogdieren in de Zoute Delta 2013/2014', DPM-rapport, 2015). Echter, in de Grevelingen worden meer pups geboren; in juli 2013 werden in de Oosterschelde 7 pups geteld.

Om te voldoen aan de N2000-doelstelling voor de gewone zeehond in het Deltagebied moet jaarlijks minimaal het aantal pups 9 % van de totale populatie vormen. In het 'Ontwerpbeheerplan Deltawateren 2015-2021 deelplan Oosterschelde' (ministerie I&M, 2015) wordt positief gemeld dat dit voor het Deltagebied voor de periode 2009 – 2012 het geval was. (Voor de Oosterschelde is de gewone zeehond een N2000-doelsoort.) Echter, deze veronderstelling is recent weer achterhaald, middels

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsvd@gmail.com
KVK 40309671

het uitkomen van het rapport van M.Dedert *et al.*, 2015, 'Zeehonden in het Deltagebied; populatieontwikkeling en geperfluoreerde verbindingen' (Imares, Wageningen UR, opdrachtgever Provincie Zeeland). In dit rapport wordt aangegeven dat, naast het jaarlijkse aandeel van 9 % pups, voor de periode 2003 – 2011 is vastgesteld dat het jaarlijkse aantal dood gevonden zeehonden in het Deltagebied 14 % vormde van het totaal aantal getelde zeehonden. Er is dus nog steeds sprake van een negatieve aanwas middels geboorte en sterfte in het Deltagebied. De populatie-toename berust hier nog steeds alleen op import van zeehonden uit Engeland en de Waddenzee. Dit is een kwetsbare situatie in verband met het lokale risico van een virusuitbraak onder zeehonden.

In Zeeland blijft de natuurlijke aanwas bij zeehonden sterk achter vergeleken met de aanwas in het Waddengebied. Daar is het percentage pups gemiddeld 21 %, en het percentage dood gevonden zeehonden ongeveer 5 %. Mogelijke oorzaken hiervoor kunnen zijn: hoge gehalten aan milieuvervuilende chemische stoffen in de Westerschelde en te veel verstoring in het gehele Deltagebied.

Gezien het voorgaande is de inmiddels flink ontwikkelde populatie van de gewone zeehond in de Grevelingen van groot belang geworden. Niet alleen voor de Grevelingen zelf, maar voor het gehele Deltagebied, inclusief Voordelta. De natuurlijke aanwas in de Grevelingen lijkt veel beter te verlopen dan in de rest van het Deltagebied. In 2014 en in 2016 vormde het aantal pups in de Grevelingen 15,4 % van het totale aantal gewone zeehonden.

Gewone zeehonden komen in de Grevelingen vooral in het middengebied voor. Maar er zijn ook regelmatig gewone zeehonden in het zuidwestelijke deelgebied aanwezig. Plus dat dit zuidwestelijke deelgebied van groot belang is voor de migratie tussen de Grevelingen en de Voordelta.

Grijze zeehond

De aanwezigheid van grijze zeehonden in de Grevelingen is vooral beperkt tot het zuidwestelijke deelgebied. De laatste jaren worden hier, vooral nabij de Brouwersdamsluis, soms 10 dieren tegelijk waargenomen. Jonge grijze zeehonden worden nog niet in de Grevelingen geboren. Echter, dat kan de komende jaren gaan plaatsvinden, aangezien in de aangrenzende Voordelta wel jonge grijze zeehonden geboren worden. En, pups van de gewone zeehond worden al jaren in de Grevelingen geboren.

Behalve het aanwijzen van gewone en grijze zeehond als N2000-doelsoorten voor de Grevelingen, zouden er hier ook snel gerichte beleid- en beheermaatregelen voor deze dieren ingesteld moeten worden, zoals het instellen van rustgebieden. In dit verband vormt het zeehondenbeleid zoals dat in het Waddengebied gevoerd wordt

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsvd@gmail.com
KVK 40309671

een goed voorbeeld; zie het rapport 'Leidraad aanwijzing artikel 20 Natuurbeschermingswet 1998. Juridisch te beschouwen als vaste gedragslijn.' (ministerie LNV, 2008). Die leidraad voor de Waddenzee stelt onder andere *'dat om verstoring door mensen te voorkomen tijdelijk extra gebieden afgesloten kunnen worden ten behoeve van de bescherming van de Grijze zeehond.'* Als criteria voor een dergelijke afsluiting geldt:

- Het gebied wordt ingenomen door minstens 5 dieren en het gebied wordt reeds een aantal jaren achtereen gebruikt (2-3 jaar).
- Rond het gebied vindt verstoring plaats of is de kans op verstoring tijdens de kwetsbare periode groot.

Deze criteria toegepast op de situatie in het zuidwestelijke deelgebied van de Grevelingen betekent dat er hier in ieder geval voor de grijze zeehond een rustgebied noodzakelijke is. Daarnaast is voor beide soorten de erg belangrijke migratiefunctie van het zuidwestelijke deelgebied aan de orde. Dit bij elkaar houdt in dat er een omvangrijk zeehonden-rustgebied in de Grevelingen voor de Brouwersdamsluis noodzakelijk is.

Over in te stellen rustgebieden stelt het hiervoor vermelde rapport 'Leidraad aanwijzing . . . ' het volgende: *'Afhankelijk van het type verstoring vertonen zeehonden verstoringgedrag op een afstand van 400 – 1500 meter.'*

De aanleg en het in functie zijn van het project Brouwerseiland zal meerdere vormen van verstoring veroorzaken. De realisatie van dit project zal in strijd zijn met de inmiddels erg belangrijke zeehondenfunctie van deze omgeving.

Vissen

In de Passende Beoordeling worden de resultaten van het ecologisch onderzoek naar de waterbodem van de Middelpaathaven suggestief negatief beschreven. Echter, deze eenmalige bemonstering, in juli 2015, leverde wel een lijst van 64 vastgestelde soorten op. Een uitgebreider onderzoek, op meerdere datums gedurende een jaar, zal hoogst waarschijnlijk nog meer soorten opleveren.

Er werden hier zeldzame situaties en soorten vastgesteld, namelijk een flinke, vitale populatie van Zeeuwse platte oesters, 6 vissoorten die zijn opgenomen in Tabel 2 van de Flora- en faunawet, en 4 soorten die op de Rode lijst van bedreigde vissoorten staan.

Voor de aanleg van Brouwerseiland, waarbij de gehele huidige onderwatergemeenschap dood gaat, is in ieder geval noodzakelijk dat een ontheffing conform artikel 75 Ff-wet verkregen wordt voor de in Tabel 2 opgenomen vissoorten.

Een dergelijk ontheffingsverzoek zal gebaseerd moeten zijn op een uitgebreider onderzoek naar de visfauna, zowel in de tijd (meerdere inventarisaties gedurende minimaal een jaar), als in de ruimte (het plangebied plus de ruime omgeving hiervan).

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

10. Cumulatieve effecten

Bij de voorgaande punten van deze zienswijze is aangegeven dat de Passende Beoordeling, en dus ook het Ontwerpbesluit Natuurbeschermingswet 1998, voor een aantal onderwerpen ondeugdelijk is.

Dit is ook het geval voor het verplichte onderdeel 'Cumulatieve effecten'. Weliswaar worden in paragraaf 6.4 een aantal projecten genoemd, maar daar blijft het ook grotendeels bij.

Er is geen analyse uitgevoerd van de combinatie van de effecten van de verschillende verstoringsvormen van alle actuele projecten, inclusief Brouwerseiland, in het westelijke deel van de Grevelingen. Zo kunnen bijvoorbeeld aparte vormen van verstoring ieder op zich niet significant verstorend zijn, maar gezamenlijk wel (zie 'Effectenindicator Natura 2000-gebieden', ministerie EZ, 2005). Dit komt alleen naar voren bij een degelijk, compleet uitgevoerd onderzoek naar de cumulatie van alle vormen van natuurverstoring.

Zo dient bijvoorbeeld het totale effect van de sterke toename van het aantal plezierboten, ontstaan door de ligplaatsuitbreidingen van de diverse recent gerealiseerde, en nog geplande projecten, bepaald te worden. Deze vorm van verstoring van de verschillende projecten moet vervolgens opgeteld worden bij de andere vormen van verstoring die de projecten veroorzaken.

Ontwikkelingen en projecten die in de Passende Beoordeling helemaal niet genoemd, laat staan uitgewerkt, zijn, zijn Punt West (o.a. extra ligplaatsen/bootbewegingen), Greenhuys-ecolodges op de Kabbelaarsbank, en de recente sterke uitbreiding van schelpdierhangcultures tussen de Brouwersdamsluis en het strandje bij Repart (Scharendijke). De twee laatst genoemde ontwikkelingen zijn hiervoor in deze zienswijze bij punt 6.a.aangegeven.

11. Procedure aspecten

A. Grote overheidsplannen

Hiervoor is onder punt 4 aangegeven dat, voordat verdere besluitvorming omtrent het project Brouwerseiland plaatsvindt, eerst vaststelling en duidelijkheid omtrent de 'Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer' en het 'Natura 2000 Ontwerp-beheerplan Deltawateren deelplan Grevelingen' dient te komen.

B. Verlies oppervlakte en kwaliteit

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

Hiervoor zijn onder de punten 6 ('oppervlakte-verlies') en 8 de negatieve gevolgen van oppervlakte-verlies in het zuidwestelijke deelgebied van de Grevelingen ten gevolge van het project Brouwerseiland samengevat.

Voor de lange reeks kwalificerende vogelsoorten voor de Grevelingen geldt de N2000-doelstelling: '*Behoud omvang en kwaliteit leefgebied.*'

Er zal straks door de realisatie van het project Brouwerseiland sprake zijn van een wezenlijke wijziging van een op grond van de Habitatrictlijn aangewezen gebied, zowel wat betreft begrenzing, als significante aantasting van bepaalde instandhoudingsdoelstellingen.

Dergelijke wijzigingen dienen formeel, volgens artikel 10a lid 1 Nbw 1998, uitgevoerd te worden conform de uniforme openbare voorbereidingsprocedure. Zie hierover Backes, C.W. *et al.* (2011) 'Natura 2000 in Nederland. Juridische ruimte, natuurdoelen en beheerplanprocessen', Planbureau voor de Leefomgeving (PBL publ.nr. 555084001).

Aangezien de wijziging van het onderhavige aanwijzingsbesluit ter wille van het project Brouwerseiland een bewuste keuze zal zijn om de desbetreffende instandhoudingsdoelstellingen negatief te beïnvloeden en de oppervlakte te verkleinen, overtreedt lidstaat Nederland artikel 6 lid 2 van de Habitatrictlijn, en kan daarvoor mogelijk veroordeeld worden door de Europese Commissie, c.q. het Europese Hof van Justitie.

Los van het voorgaande ontstaat straks een situatie, door het verlies aan N2000-gebied, die in strijd is met artikel 10 lid 4 Nbw 1998 ('. . . een kaart, waarop de begrenzing van het gebied nauwkeurig wordt aangegeven . . .'). De oorspronkelijke aanmeldingen van N2000-gebieden zijn kadastraal uitgevoerd. Daarom zal sowieso eerst de Staatssecretaris van Economische Zaken toestemming moeten verlenen om het onderhavige kadasterperceel uit de begrenzing te verwijderen, of de huidige kadastrale oppervlakte daarvan aan te passen.

Een formele wijzigingsprocedure van het N2000-aanwijzingsbesluit voor de Grevelingen, en/of een formele toestemming tot wijziging van de kadastrale omgrenzing van het N2000-gebied zijn ons inziens niet kansrijk.

Deze procedurele stappen dienen daarom eerst volledig, en succesvol, uitgevoerd te zijn, voordat de onderhavige procedure voor een Nbw-vergunning voortgezet wordt.

C. Flora- en faunawet

Normaliter worden voor de realisatie van grote projecten bij, of in een Natura 2000-gebied alle natuuraspecten in relatie tot het desbetreffende wettelijke kader in samenhang uitgewerkt, middels een breed opgezette Natuurtoets, waarvan dan een Passende Beoordeling i.v.m. de Nbw 1998 deel uitmaakt.

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerve
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

Voor het onderhavige project Brouwerseiland is er kennelijk voor gekozen om de Natuurtoets als onderbouwing voor de aanvraag van meerdere ontheffingen artikel 75 Ff-wet apart uit te werken.

Hiervoor is bij punt 9 aangegeven dat een dergelijke ontheffing wettelijk in ieder geval noodzakelijk is voor 'zeehonden' en voor 'vissen'. Hiervoor zal nog eerst het nodig veldonderzoek uitgevoerd moeten worden.

Daarnaast zijn er in het huidige plangebied jaarlijks zeker ook broedvogels aanwezig, waarover nog niets bekend is. Ook daarvoor is een ontheffing noodzakelijk, vooral als er Rode Lijst-soorten in het gebied aanwezig zijn. Er zal daarvoor eerst een integrale broedvogelinventarisatie van het gebied uitgevoerd moeten worden.

Tenslotte kunnen er bijzondere vegetatietypen en/of plantensoorten in het plangebied aanwezig zijn, welke door het project zullen verdwijnen. Ook hiervoor zal een ontheffing verkregen moeten worden. Daarvoor moet eerst het gebied floristisch geïnventariseerd worden.

De kans is groot dat er, vooral in verband met de zeehondenfunctie van het gebied, geen ontheffing Ff-wet voor dit project verleend kan worden.

D. Evenementenvergunning

Min of meer verstopt in de Passende Beoordeling (Tabel 2.1) en het Ontwerpbesluit Nbw-1998 zit het, verder niet toegelichte voornemen om voor onbepaalde tijd 12x per jaar een evenementenvergunning te verlenen. Het enige dat in het ontwerpbesluit hier dan nog over gemeld wordt is dat hierbij het gebruik van lasershows, lichtshows en vuurwerkshows toegestaan is zolang het 'strikt noodzakelijk is'. Met andere woorden; alles mag op zo'n evenementendag.

Er wordt dus op voorhand voor onbepaalde tijd een erg open evenementenvergunning verleend voor niet nader omschreven actiedagen in een nog niet bestaand, omvangrijk vakantiedorp dat op een zeer gevoelige locatie in een bijzonder Natura 2000-gebied komt te liggen.

Het is nog zeer de vraag of in verband met de natuurwetgeving het project Brouwerseiland gerealiseerd kan worden. Als dat toch zou gebeuren, dan blijft dit project een grote verstoringbron voor de Grevelingen vormen. Onbepaalde vergunningverlening voor actiedagen daar nog eens bovenop, zonder te weten wat dat aan verschillende vormen van extra verstoring zal inhouden, is een onverantwoorde vorm van natuurbeleid.

Dit punt van een onbepaalde evenementenvergunning dient daarom uit het onderhavige Ontwerpbesluit geschrapt te worden.

Als dit project gerealiseerd wordt, dient het eerst minimaal een jaar zonder extra evenementen te functioneren. In dat jaar dient uitgebreid, ecologisch gericht verstoringsonderzoek uitgevoerd te worden. Gesteld dat mocht blijken dat er in een be-

Natuur & Vogelwacht

Schouwen – Duiveland

Secretariaat
Boogerdweg 8
4321 SN Kerkwerpe
Tel: 0111-671265
e-mail: secretariaat.nvsd@gmail.com
KVK 40309671

paalde periode extra verstoring toelaatbaar zou kunnen zijn, afgezet tegen natuurbelangen, dan zou stapsgewijs, telkens per actiedag apart, en telkens met begeleidend onderzoek, een evenementenvergunning verleend kunnen worden. Dan moet daarvoor wel eerst per evenementendag het dagprogramma, met alle vormen van verstoringbronnen, bekend gemaakt worden, zoals dat overigens altijd voor alle in N2000-gebieden plaatsvindende evenementen het geval is.